

EGY SZATMÁRNÉMETI CÉH KÉT ÉVTIZEDE

BALOGH Béla

Keywords: *Satu Mare, the guild of the tailors and button makers, craftsmen, apprentices, journeymen, protocols of meetings, master exam.*

Abstract: Based on the protocols of meetings (hitherto unknown in the scientific literature), the article presents two decades (1819-1838) of the activity of the joined guild of the tailors and button makers of Satu Mare. With its 49-58 craftsmen, this was the second largest professional association in the city. Based on its new organization status and the debates widely recorded in protocols, the study surprises a vivid and detailed picture of the problems that the craftsmen, apprentices and journeymen encounter, the years of wandering of the latter. The description of objects made during the master exam (Hung.: mestermű, Germ.: Meisterstück) illustrates the urban clothing trends of the era. Interest is given to the presentation of guild life, including the organizational structures, the competence of different functions within the guild, movable and immovable property, and also stands for the sale of goods made by guild members.

Ключові слова: *Сату Марє, гільдія кравців та гудзикарів, ремісник, учень, підмайстер, протоколи зборів, іспит у майстри (угорською)*

Резюме: На підставі протоколів зборів (досі невідомі в спеціалізованій літературі) у статті представляються два десятиліття (1819-1838) діяльності сатумарської гільдії кравців та гудзикарів. Гільдія, яка складалася з 49-58 майстрів, була в той час другою професійною асоціацією за кількістю. На основі статуту організації та дискусій, які були детально занесені в протоколи, в статті можна побачити яскраву і докладну картину проблем ремісників, учнів і підмайстрів, роки блукання підмайстрів. З опису вироблених предметів під час іспиту у майстри: (угор. Mestermű, нім. Meisterstück) представлені тенденції міського одягу епохи. У статті представлено життя гільдії, в тому числі організаційні структури, повноваження різних функцій гільдії, в тому числі рухоме та нерухоме майно, а також стенд для продажу товарів, зроблених членами гільдії.

*

* *

A XIX. század első felében Szatmárnémeti céhes kézműiparának legerősebb ágazatát a bőrösök (szűcsök, tímárok, vargák, csizmadiák, szíjgyártók) képezték. Számarányuk és gazdasági jelentőségük tekintetében őket a városi emberek öltözkédének előállításában foglalatосkodó szabók, szűrszabók, szűrcsapók, gubások és gombkötők követték.¹ A közleményünk tárgyát képező szabó céh alapításáról 1525-ből léteznek okmányok, de 1573-tól már az akkor még különálló német szabók céhének létezését is bizton állíthatjuk. A két városnak 1715-ben történt egyesítése utáni évtizedekben a magyar-szabóknak és a gombkötőknek külön-külön céhük volt. E kettő egyesítése nyomán született meg a Szatmárnémeti Szabók és Gombkötők Egyesült Céhe, melynek 1819 és 1838 közötti működéséről egy, eddig ismeretlen, 166 oldalas céhjegyzőkönyv alapján részletes képet nyerhetünk.²

A jelzett időszak idején a céhhez 49-58 mester tartozott, akik közül a többség a szabó mesterséget gyakorolta. A céh és a hozzá tartozó mesterek, segédek (legények) és inasok tevékenységét a céh szabályzata (kiváltságlevele-articulusai) szabályozta. A szatmárnémeti szabók és gombkötők új „articulusai” 1831-ben készültek el, de a Helytartótanáctól csak az 1832-1836-

¹ Magyarország vármegyéi és városai. Szatmárnémeti szabad királyi város. (Szerk.: Borovszky Samu). Budapest, 1908. 11-12 o.

² Román Nemzeti Levéltár Szatmár Megyei Hivatala, A Szatmár Megyei Múzeum gyűjteménye, 317. számú jegyzőkönyv, 84 lap. Jelen tanulmány teljes egészében ezt dolgozza fel, ezért a továbbiakban egyéb jelzettel feleslegesnek tekintünk.

os pozsonyi országgyűlés munkálatainak befejezése után váltották ki. Előírásainak lényegét tekintve az új statutum sem sokat különbözött az előbbitől, de egyes fejezetei részletesebbek és pontosan körülhatárolt előírásokat tartalmaztak. Mindkét kiváltságlevél rögzítette, hogy a város területén szabó illetve gombkötő munkálatokat – mind megrendelésre, mind pedig vásári kirakodásra – csakis a céh tagjai készíthettek illetve árulhattak. A szabály ellen vétő kontárokról viszonylag keveset olvashatunk. 1820. márciusában a szabószínbén, hetivásár alkalmával egy nagykárolyi illetőségű zsidó kereskedő zsinórokat árult. A szatmárnémeti gombkötők feljelentésére, mindenki aki ebből vásárolt, 2 forint büntetést fizetett. 1831-ben egy már korábban, mestervizsgára jelentkezett legényt büntették 4 forinttal, mert önállóan, „saját szakállára” egy „gerokot” készített.

Inasok, segédek, mesterek

Az európai céhrendszer a középkorban kialakult szabályaihoz hasonlóan. Szatmárnémetiben is sok évi tanulás és nehéz munka árán válhatott valaki teljes jogú céhmesterré. Az első lépcsőfokot az inasévek teljesítése jelentette. A szatmári szabó és gombkötő inasok általában 5-6 évre szegődtek. A szerződéskötést egy több hetes próbaidő előzte meg, majd az inas szülei és a mester közötti szerződéskötést a céhnél bejelentették és az előirt 2 forintnyi taxát kifizették. Így 1821-ben Tóth Mihály is öt évre szóló megegyezést kötött azzal a kikötéssel, hogy mestere „...ruházni fogja, e mellett vasárnapokon az írás és olvasásban való gyakorlásokra gondja legyen.” Lengyel Mihály hat esztendőre szegődött s ebből négyet később Fehérgyarmaton töltött. Az inas szüleinek kérésére 1833-ban a szatmárnémeti céh ezeket az éveket elismerte ugyan, de mégis úgy döntött, hogy felszabadulása előtt a városban még egy évet kell inaskodnia. Nehéz az inas sorsa, s ezért mestereiktől sokan elszöktek. Ilyenkor a szülők közbeavatkozása nyomán, esetenként a céh más mestert jelölt ki, máskor a tanulónak az éveket újra kell kezdenie, de az is előfordul, hogy a szülőnek tetemes összegű pénzébe kerül a tanoncviszony rendezése.

Felszabadulásuk előtt az inasok a céh megbízottjai jelenlétében végzett munkával bizonyították, hogy a mesterség alapfogásait elsajátították. Ezután az ifjú legénykönyvet kapott s ezzel a kezében kezdődtek a vándorlások. A legényeknek legkevesebb három esztendőt más városok céheihez tartozó mestereknél kell ledolgozniuk. A vándorévek célja jelen esetben is a mesterséggel járó ismeretek alapos elsajátítása volt. S mivel az öltözködéssel járó divat, ha lassan is, de vidékenként és időszakonként változó volt, a legényévek alatt a legújabb divat mesterfogásait is meg kell tanulniuk. Szatmárnémetiben az idegenből ideérkező legénynek előbb az atyamesterhez kellett mennie, aki a most érkezettet az éppen soron következő gombkötő, férfisabó vagy női szabóhoz osztotta be. Az illető segéd legénykönyve a céhládába került és onnan csak a legénynek a városból történő távozásakor került elő. Ekkor a céh nótáriusa (jegyzője) a legénykönyvbe beírta az itt töltött időszakot, gyakran a legény itteni viselkedését is röviden értékelte, majd az így készült bejegyzést, a céhmester aláírásával és a céh pecsétjével hitelesítették. Más városokban is ez volt a szokásos eljárás. Csakhogy az előírásokat nem mindig tartották be: a legény sokszor olyan településen vállalt munkát, ahol nem volt céh, más esetekben az esetleges jobban fizető kontárhoz szegődött. Ilyenkor a segédkönyvbe semmit sem írtak be, vagy amit be is írtak, a számonkéréskor mit sem ismertek el a legénynek. Így fordulhatott elő másokkal is Pásztori János kálváriája, aki 1836-ban az itteni céh előtt azt állította, hogy legényként 13 évet töltött messze földön: Karánsebesen, Lugoson, Aradon és máshol. Vándorkönyve alapján a szatmári céh azonban csupán 51 hetet ismer el, s mint ilyet, további vándorlásra küldték.

Az erre vonatkozó, némileg frissen módosított szabályt 1837. januárjában, a következőkben rögzítik: „Hogyha valamely szabó vagy gombkötő, akár hazafi (értsd: szatmári), akár idegen, ezen szabad királyi Szathmár-Némethi várossába kíván megtelepedni s ezen nemes szabó céhbe kívánkozik békebeleztetni, hogyan a felséges királyi rendelések a privilégium 15-dik cikkelye szerént a törvényes 3 esztendőket három királyi városokban eltöltötte, úgy hogy azon idők alatt a mesterség tanulásába annyira gyarapodott, hogy bízván magában, a remeklés végett tartozik magamagát jelenteni előre Vízkereszt előtt három hónappal, amikor is vándorkönyve megvizsgáltatik, hogyha helyesnek találtatik, remeklésre való ideje meghatároztatik, mégpedig úgy, hogy ha azon első remeklése elfogadható lészen, ezen becsületes nemes céh, a taxa fizetése mellett elfogadja, de ha remekje nem jó és el nem fogadható lészen, akkor a többi remeklésre nem bocsájtódik, hanem egy esztendővel hátravetődik.”

Korábban a „remekmunkára” jelentkezett legénynek Szatmárnémeti területén legkevesebb egy év várakozási időt kellett eltöltenie. Ez idő alatt negyedévenként mestert váltott és a mesterséghez való hozzáállása mellett jó erkölcséről is tanúbizonyságot kellett adnia. Azok a legények akiknek apjuk (vagy ennek halála esetén anyjuk) ezen céh tagja volt, előnyt élveztek: a fenti próbaidő a felére csökkent. A másik lényeges változást a remekmunka megismétlésére vonatkozó előírás tartalmazza. Eddig ugyanis, amennyiben a mesterjelölt az általában öt különböző munkadarab közül kettőt-hármat elfogadhatóan elkészített, a hibás munkát, az arra külön megnevezett műhelyben és mesterek előtt, rövid idő eltelte után megismételhetette. Azt mondhatnók, hogy 1837. után nincs javítóvizsga, hanem a jelentkező csupán egy év múlva megismételhető újabb nekirugaszkodás árán bizonyíthatta rátermettségét.

A remekmű elkészítése és ennek szakszerű vizsgálata mind az arra jelentkező ifjú, mind pedig a céh életében nagyon fontos esemény volt. Ennek fontosságára az a tény is utal, hogy elemzésünk forrását képező céhjegyzőkönyv terjedelmének közel egyharmada a remekmunkák leírásával és elemzésével foglalkozik. Nagyon fontos kortörténeti források ezek a leírások, mert segítségükkel Szatmárnémeti és környéke városi és főként a megyei nemesség és polgárság ünnepi öltözködését, az ezzel összefüggő divatváltozásokat is tetten érhetjük. Ezért a különböző remekmunkákkal behatóbban kívánunk foglalkozni. 1820-ban az egyik gombkötő mesterjelöltnek készítenie kell „... egy mentére való munkát kreszpinyesen (enyhén hullámzó felületű), makkosan”, mellé egy „... mentekötő... sinórral, egy erszényt, egy habos gomb, egy slingli (sűrű öltésekkel díszített zsinór), egy makk habosan és egy óra sinór tsigásan” társult. Négy évvel később egy másik gombkötő remekmunkát így határozták meg: „Egy dolmányra való nyolc habos gomb, azon habos gomb legyen disznó keresztre 12 járással, a makk Szilágyi keresztre, továbbá nyolc pár slingli és 16 fel vert sinór legyen a gombolója, egy mentére való selyem munka csak nyolc gomb, kreszpin munkával, felyül tsillogós virset, a tetején oszlopos gomb, filegrán sinór és sujtásból a munka, utána egy kardkötő zsinórral.” Ezek a munkák csupa nemes anyagból készültek, sok bennük a díszítő elem. A mindennapi használat azonban olcsóbb és egyszerűbben készült termékeket is megkövetelt. S hogy szükség, a különben merev céhipar keretein is rést tudott törni, példa rá 1825-ből Czebner József gombkötő mester esete, akit a céhgyűlésen azzal vádoltak, hogy „gyapjuból tsinál gombkötő munkákat, ami a többiek gyalázatára vált.” A vizsgálat során azonban bebizonyosodott, hogy „a jelen való mesterek ruháján efféle sinór [van] s olcsó voltáért színét is hagyván el, a panasz elenyészett, tsinálása továbbra is megengedődött.”

A remekmunkához visszatérve jelezniük kell, hogy a vizsgált időszak elején a férfiszabók között még megkülönböztetnek német és magyar férfiszabót. Az előbbi mestermunkája: „egy kaput (hosszú felsőkabát), egy frakk, egy hosszú nadrág zsebekkel és egy tetszése szerint való köpenyeg.” A magyar-szabónak ugyanakkor „egy sujtásos dolmányt, egy sujtásos magyar nadrágot, egy kaputot és egy köpenyeg” kell készítenie. A kétféle mesterség termékeik révén már itt is nagyon hasonlítanak egymáshoz, s ez a hasonulás oda vezet, hogy rövidesen csupán egységes férfiszabóról beszéljenek az okmányok. Ezek mostantól egységesen mind a hagyományos „magyar”, mind pedig az újmódi „német” munkához értenek.

1825-ben Szabó Sámuelnek remekmunkaként egy sujtásos dolmányt, egy sujtásos magyar nadrágot, egy géroknak nevezett szalonkabátot és egy négy darabból készült, testhezálló német nadrágot kell készítenie. Máskor kikötik, hogy a sujtásos dolmány „kötött ráncsal”, a német nadrág négy varrással, a magyar nadrág pedig „csukafővel” készüljön. Ritkán ugyan, de előfordul, hogy a remekelni akaró a meghatározott ruhaneműre nem talál megrendelőt s ilyenkor másfélével próbálkozik a jelölt: Bodó Zsigmond például 1825-ben a kiadott dolmány helyett „huszár spenczelt készítvén, mind szabása, mind varrása becsületes lévén” a céh elfogadja mint remeket. Egy másik, egyébként elfogadott remekmű megvizsgálásával kapcsolatban a céh jegyzőkönyvében a következők olvashatók: „... a dolmány szabása jó lévén, a sujtásoszásában a karikák nem tökéletesek ugyan, de mégis a szükséges helyen lévén kirakva, melyek szenvedhetőeknek találtattak. A magyar nadrág egyik vitézkötése nem egyformára van fonva, a karikák tökéletesebbek mint a dolmányon, de fel sem próbálódván, a kifektetése jót mutat, a szegeletén hibás, a frakk vállát szükséges bővség másúvá torlódott, melytől, a lapotzkája bővenyebb, a lyukak kevésbé hibások, a gerokba kevés hiba találtatott a varrásba, de a hátuljába alól toldást tett, mely hibásnak találtatott. A német nadrág egyébként becsületes munkájú, a szárán kevésbé tekeredik, hosszúsága, bővsége illendőleg találtatott, gombja gyengén vannak felvarrva.”

A nőiszabók

Ugyanez az igényesség tapasztalható a nőiszabók (a kor szóhasználata szerint „asszonyi szabók”) remekműveivel szemben is. 1820-ban egy ilyen remekmű „egy anginét nadrág”-ból, egy „mantli”-ből (rövid prémes kabát), egy legújabb módi „iberok”-ból (szoknyaféleség), egy galléros fehér ruhából és egy „vall”-ből (női ingvállhoz viselt mellény) állott. 1825-ben Komlódi Györgynek már egy legszebben díszített mántlit, egy iberokot, egy divatos viganót (egybeszabott női ruha), egy vállt, egy frakkot és egy „anginet pantalót” kellett készítenie. Ez utóbbi remekmű, mai megítélés szerint kicsit felemás értékelésével kapcsolatban a következőket olvashatjuk: „... a nadrág semmire sem jó, ámbar testre nem próbálódott, a munka rajta teljességgel el nem fogadható, a frakk el sem készülvén, sem szabása, sem az eddig lett varrása, mit rajta tett, nem remeknek, de inastól is többet várhatni. Az iberok az alján kétfelől tsüngős s az eleje, az egymásra való menést a kelletin túlhaladja, a felsőbb része nem rossz, a mansli (szalag csokor) bagáziából lévén készülve, különben nem rossz, a szabásra nézve kevés hiba található benne. A viganónak sem pontozása, sem szabása semmire sem jó. A váll hónaljban nagy, mégis nincs elrontva”. A sok hiba miatt a készítő három ezüst forint büntetést megfizetvén, mégis a céh tagjai sorába léphetett.

A változó divat kívánalmai szerint 1837-ben Kása László és Fojtovits Antal nőiszabóknak külön-külön el kell készíteniük: egy „12 darabból álló midert (fűző) egy egész, hátul nyakig felkapcsolt ruhát, melynek dereka elől hegyes, egy kacabajkát (derékig érő könnyű női ruhadarab), egy lovagló ujjast és egy, rövid gallérral és vattázva készült iberokot”. Ez alkalommal egy öt mesterből álló küldöttség a remekműveket a megrendelők lakására menve, ezek testén szemlélte meg és Fojtovits esetében a következő megjegyzéseket tette: „... a lovagló spenczliben a damisz a hátán meg van húzva, mérték szerint hátul rövidebb, különben a testen jól áll. A kacabajkában semmi hiba sem találtatott, a nyakig felkapcsoló ruhának egyik oldala tsüngős, a kapocs egy kevéssel bővebb, különben a dereka jól áll.”

A mider elkészítésének módját a céhben egyesek megkérdőjelezték, mert „... nem 12 darabból van, hanem 14 darabból van, úgy mint két ciklivel több, melyet ugyan szabáskor megkérdőjelezett a remeklő, hogy tehet e belé czviklit és az mondódott, hogy lehet.” A céhben aztán a többség elfogadta a munkát. „A vattározott iberok a bal oldalán a felső materia, minthogy ráncos [ezért] bő, kitsit a hátulja hosszabb mint az eleje, de ez is elfogadható.” Őt is a mesterek sorába emelték. Előbb azonban neki is „beálló pénzt” kell fizetnie. Ezen taxa nagysága az 1820-ban fizetett 25 rajnai forintról 1830-ban 40-re, vagy az azzal egyenlő értékű 100 váltóforintra emelkedett. Azok a fiatalok, akiknek apjuk vagy özvegy anyjuk a szóban forgó céh tagjai voltak, ismét kedvezményezettek voltak és a fenti összegnek csupán a felét fizették.

A remekművek vizsgálatát a középkorban nagy eszem-iszomból álló megvendéglések követték. A XIX. század húszas-harmincas éveiben a szatmárnémeti szabók és gombkötők céhe esetében ez nem volt jellemző. A jegyzőkönyvben csupán arról olvashatunk, hogy a korábban el nem fogadott munkadarabok újrakészítésének idején a munkát ellenőrző mesterek ellátásáról és napi fizetéséről kellett gondoskodni. A szóban forgó két évtized alatt csupán egyszer olvashatunk remekasztalról s akkor is a költségeket a céh kasszájából állották.

A céhbe történt felvétel után meghatározták az ifjú mester helyét, sorrendjét, amit aztán az évenként rendszeresen novemberben megismétlődő, úgynevezett klasszifikációs gyűléseken megújítottak. A sorrend megállapításánál a céhben töltött évek számán kívül azt is figyelembe vették, hogy az illető mester az elmúlt évben hány segéddel és inassal dolgozott. Az így meghatározott sorrend főként a kirakodó vásárokon történő árúsító hely kijelölésénél bírt fontossággal. A vásárookra érkező céhtagokat rendszerint a kijáromester, vagy ennek hiányában a legidősebb jelenlévő mester osztotta be a sorba. Az áruk kipakolása csak ezután kezdődhetett meg. A sorrendet nyilazással állapították meg, amelynek során megkülönböztettek egész és félbéres mestert. A soron kívüli kipakolást és árúsítást keményen büntették.

A szatmárnémeti szabók és gombkötők a környék vásárain mindig jelen voltak. Leggyakrabban a nagykárolyi, tasnádi, beregszászi, nagyszöllösi és csengeri vásárokról olvashatunk, de Erdőd, Fehérgyarmat, Aranyosmedgyes, Tiszaújlak és Bétek neve is fel-felbukkan a céh jegyzőkönyvében. Szatmárnémetiben a gombkötőknek és szabóknak külön-külön színjük volt, amelyek a városban történő árúsítás legjelentősebb helyei voltak. Mindkét szín zsindegy fedeles volt. Az ezekben történő árúsítási jog bérbe volt adva, egy-egy évi bérlet 16-20 rajnai forintba került. A szabók színjét a városi tanács határozata alapján 1826-ban, a gombkötőkét pedig 1831-ben bontották le. Helyeiken újabb árúsító helyeket rendeztek be, amiért a céh kasszájából 1832-ben 126 rajnai forint és 37 krajcárt fizettek ki. 1836. decemberében 1522 váltóforintért a céh megvásárolta a közel húsz éven át első céhmesteri tisztséget

betöltő Lengyel János halála után üresen maradt házat és telket, amelyen a következő évben a gombkötők új színét már fel is építették. Egyébként, a vásárlási szándék szerint a céh székházát is fel akarták építeni, 1838-ig azonban ez a terv még nem valósult meg.

A céh vagyona és vezetése

A jelzett ingatlanokon kívül a céhnek ingó javai is voltak. 1832-ből tudunk három ezüst pohárról, egy díszesen kivarrt és feliratozott szőnyegről, összesen öt pecsétnyomóról, melyek közül kettő a céh nagy-pecsételője volt. Van ezen kívül hat kapája, egy-egy jégvágója, ásója, lapátja, rézcsengettyűje, porcelán kalamárisa porzóval, egy korbácsa, egy kis koporsóhoz való négy csavarja és 10, még kitöltetlen vándorlókönyve. Még ugyanabban az évben 124 váltóforintért elkészül a céh új halottas szekere, amelynek használatáért, a céhen kívüliek 2 váltóforintot fizettek. Ezen kívül egy vízpuska beszerzéséről és a céhláda felújításáról is döntöttek a céhgyűlésen, de a vízpuska a leltárakban soha sem fordul elő.

A céh bevételeiről és kiadásairól, rendszerint az első céhmester pontos nyilvántartást vezetett. Az évenként, rendszerint Vízkereszt körül, összehívott tisztújító közgyűlésen a tisztségviselők elsőként az elmúlt év kiadásairól számoltak be s a céh új vezetőtestületének megválasztására csupán a mérleg elfogadása után került sor. A céh készpénz-vagyonának jelentős részét az ismertebb céhmestereknek, legális kamatfizetés ellenében, általában kikölcsönözték. 1829. után az egyébként külön kezelt legénytársaság pénzével is ez történt.

A céh évente legkevesebb két rendes céhgyűlést tart és annyi rendkívülit, ahányra a céh vezetőségének illetve a céh életét a városi tanács részéről felügyelni hivatott céh-komiszárius véleménye szerint szükség van. Egyszerű céhmesterek, sőt a legények kérésére is hívhattak össze céhgyűlést, de ebben az esetben a kérelmező külön taxát fizetett. A gyűlésre történő összehívást a mesterek között körbejáró céhtáblával végezték. (A temetésekre történő meghívást is ezzel a táblával eszközölték.) A céhgyűlések határozatai a tagokra kötelezőek voltak. Vitatott kérdésekben a többség szavazata döntött. A városi tanács határozatai azonban a céhre nézve is kötelezőek voltak. A város valós vagy vélt érdekeinek érvényesítésére a céh-komiszárius meggyőző ereje elegendőnek bizonyult. S amikor úgy tűnt, hogy a céh tagsága részéről ellenszegülésre kerülhet sor, a céhgyűléseken a város részéről különmegbízottak is részt vettek a céhmesterek meggyőzése végett. Ilyen eset fordult elő 1830-ban, amikor is február és április között három céhgyűlésen is, a céh keretében létező ellentéteket igyekeztek elsimítani. Ez alkalommal az úgynevezett váltó szabók elégedetlenkedtek, sőt a céhből történő kiválásuk is felmerült. Az ellentéteket sikerült feloldani és a céh tagsága továbbra is együtt maradt.

A céh vezetését az első és második céhmester a nótárius (jegyző) segítségével látta el. Őket leginkább az atyamester követte, aki a legények felvigyázója volt. Következett a három bejárómester, a kijárómester, a sort pedig a szolgálómester zárta. Ez utóbbi tevékenysége sok időt és fáradságot igényelt, ezért, amely ifjú mester csak tehette, a nem éppen olcsónak számító évi 12 forintnyi váltságdíj lefizetésével igyekezett szabadulni eme terhektől.

Az első céhmesternek és a nótáriusnak évi fizetés járt, és az esetek többségében a második céhmester, valamint a céhkomiszárius is évente rendkívüli segélyben részesült. Ezek közösen ügyeltek a céhszabály előírásainak betartására. A már tárgyalt tevékenységek mellett leggyakrabban a munka minőségének felügyelete, a legények és időközönként a tanoncok igazságos elosztása, a keresztény erkölcsi normák betartása, a céhtagok egymás között felmerült anyagi és személyes jellegű ellentéteinek kivizsgálása és igazságos feloldása, a beteg céhtagok gyámolítása és anyagi megsegítése, valamint a elhalt családtagok tisztességes temetésének megszervezése képezte a céhvezetőség feladatait. A szabálysértőket, a céh közös érdeke ellen vétőket keményen megbüntették. Az elmarasztalt mesterek általában pénzbüntetést fizettek, a legényeket és főleg az inasokat leginkább korbácsolással büntették. A céhbetartozók duhajkodását, részegeskedését, káromkodását és templomkerülését szigorral elítélték, de arra is gondjuk volt, hogy a legények évi egyszeri nagybálját, ha arra szükség volt, a céhgyűléseken megszavazott pénzüsszeggel segítsék.

A vizsgálódásunk tárgyát képező két évtizedben a céh és a céhhez tartozó mesterek munkájuk, hozzáértésük és rátermettségük arányában, gazdaságilag egyenletesen gyarapodtak. Ez alól kivételt főként az 1831-es esztendő jelentett, amikor is az ország egészén érezhető gazdasági és pénzügyi válság a megrendelések és vásárlások csökkenését eredményezte. Ebben az évben több mester is műhelyét bezárta, legényeit pedig kénytelen volt elbocsájtani. A jövedelem nélkül maradt mesterek a céhtől egyenként 10-10

Balogh Béla

váltóforint segélyben részesültek, másrészt a munka nélkül maradt segédek soron kívüli megsegítéséről is gondoskodtak. S ha már segélyekről esett szó, itt kell megemlítenünk, hogy a Szatmárnémeti Szabók és Gombkötők céhe az elemzett húsz évben nagyon sokat költött segélyezésre. A különböző tűzkárosultaknak fizetett segélyeken kívül 1821, 1824 és 1827-ben a Szatmárnémeti Református Kollégium, 1828 és 1829-ben pedig az itteni görög katolikus iskola építését jelentős adományokkal segélyezte.

Elemzésünk befejezéseként megállapíthatjuk, hogy a szabók és gombkötők szatmárnémeti céhe a XIX. század húszas és harmincas éveiben a város jelentős gazdasági közösségeként tevékenykedett. Konzervatív szellemű szabályzataiból adódóan s főként a munkaerő szabad vándorlását gátló intézkedései következményeként, a szabadverseny meghonosodását és kibontakozását gátolta ugyan, de a társadalmi béke megmaradása irányába ható óvintézkedései révén azonban közvetlen és közvetett módon a városi polgárság érdekeit szolgálta. A céh két évtizedes tevékenysége ezért mindenképpen pozitívan értékelhető.

Balogh Béla

Direcția Județeană Maramureș a Arhivelor Naționale

Baia Mare, RO

+40.362.408.701

Bibliográfia:

Román Nemzeti Levéltár Szatmár Megyei Hivatala, *A Szatmár Megyei Múzeum gyűjteménye*, 317. számú jegyzőkönyv, 84 lap.

Magyarország vármegyéi és városai. Szatmárnémeti szabad királyi város. (Szerk.: Borovszky Samu). Budapest, 1908.